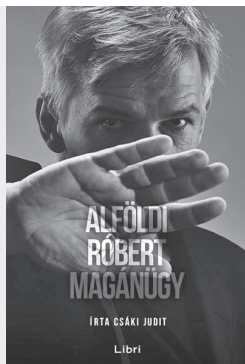

Csáki Judit

Alföldi Róbert – MagánügyLibri Kiadó
Budapest, 2015

Váradi Nagy Péter

TE VAGY A FELELŐS

Csáki Judit, az ismert színikritikus új könyvében közüggé váló magánügyeket keresett, olyan embereket, akik saját, személyes példájukkal igazolják azt, hogy „te vagy a felelős” – vagyis tehetünk azért, hogy megváltozzanak körülöttünk a dolgok. Ehhez a hosszú interjúkon alapuló riport műfaját választotta: Alföldi Róberttel együtt faggatnak hat kiválasztott személyt.

A könyv borítójára és címére nagyon haragszom. Azt a hamis látszatot kelti ugyanis, hogy a kötet Alföldi Róbert magánéletéről fog szólni, mintha ezzel a bulvárhúzással próbálna minél több olvasót szerezni. A fekete-fehér fotón a Nemzeti Színház előző igazgatója jobb tenyerét felénk tartva takarja el arca alsó felét, jelezve, hogy eddig és ne tovább, ami ezután következik, az már magánügy, amihez senkinek semmi köze. Erre erősít rá a hatásvadász címadás és a betűk színválasztása, ami a felületes szemlélőben azt a képzetet kelti, hogy Alföldi a könyv szerzője, legfeljebb szellemíróként besegített neki Csáki Judit, akinek a neve ugyancsak ott szerepel a borítón, de sokkal kisebb méretben.

A fülszöveg végleg elbizonytalanítja az olvasót, ott ugyanis Alföldi (már csak) a kíváncsi, laikus riporter szerepében jelenik meg, míg Csáki a kötet szerkesztőjeként. Most akkor írta vagy szerkesztette? A hab a tortán viszont egyértelműen a hátsó borító. Itt a színész-rendező félalakos képe látható az előtérben, fekete zakóban. Arcán csalódottság

keveredik valamiféle elszánt keménységgel, miközben kézfején kidagadnak az erek. Háta mögé montírozva, zsebre dugott kézzel, hétköznapi, nem túl előnyös öltözékben ott áll Csáki Judit is. Amellett, hogy ez a nevetségesen rossz kompozíció – valószínűleg nem szándékosan, de – ellenpontozza a figyelemfelkeltő, profi első borítót, még egy értelmezéssel gazdagítja a szerzőség eddig is kaotikus problémamezejét. A háttérbe és árnyékba húzódó Csáki Judit a „néger”, aki a reflektorfényben álló celebritás helyett elvégezte a munka nagy részét. Ha a fülszövegnek hiszünk, akkor Csáki – vagyis a szerkesztő – fölöslegesen jelenik meg testi valójában, de ha elolvassuk a könyvet, rájövünk, hogy ezt egyedül Csáki írta. Ennek fényében viszont az kelt visszatetszést, hogy Alföldi nevével és arcával akarják eladni a kötetet. Igaz, hogy Csáki Judit előző könyve, az *Alföldi színháza* sem róla szólt, hanem a Nemzeti Színház öt évéről, de ott legalább mégis kirajzolódott egy portré Alföldiről is.

Jelen kötet öt fejezetre tagolódik, és mivel az elsőben egy házaspárt ismerhetünk meg, így hat különböző emberről és a hozzájuk kapcsolódó területről kapunk ismereteket. A szerzők nem akartak (köz)ismert interjúalanyokat (ez alól kivétel Cserdi polgármestere, Bogdán László), főleg saját ismerőseik között kerestek és találtak megfelelő személyeket. Bár a kötet több pontján is felbukkan Magyarország politikai megosztottságának problémája (a menekültekkel kapcsolatos gondolkodásmódot, valamint a helyi politikai-gazdasági hatalomhoz való viszonyukat illetően), mégis úgy tűnik, hogy Csáki Judit könyve ahelyett, hogy közelebb hozná egymáshoz az álláspontokat, inkább erősíti a „ballib” és a „konzervatív” oldal ellentétét. A címbe is beemelt Alföldi Róbert hiába elismert, jó rendező, az egyik oldal ki nem állhatja most már felvállalt melegsége és néha botránys darabjai miatt, a másik oldal pedig a nem éppen jól sikerült nemzetis előadásokon is vörösre tapsolta a tenyerét, hogy ezzel is szolidaritson Alföldivel és – azóta szétzilálódott – társulataival. Ám a könyvben megjelenő témák is csalhatatlanul pozicionálnak: a szűk látókörű helyi politika miatt városi képviselővé váló anya, egy profetikus hajlamú cigány polgármester, a mostani közoktatással nyíltan elégedetlen drámapedagógus, egy fiatal afgán menekült és egy meleg orvos, aki Angliában él és dolgozik.

A fejezetek szerkezetileg több részből állnak. Egy rövid ismertető bevezetés után jön maga az interjú, majd a felmerült téma tágabb kontextusát feltáró háttéranyag. Négy esetben más szerző művét emeli be ide Csáki, álljon itt a nevük: Szuhay Péter, Budai Éva, Nagy Boldizsár

és Nádasdy Ádám, az első fejezetben viszont saját maga ír egy bizonyos mélygarázsügyről. Egy másik fejezetnél pedig a megszokott egy háttéranyag helyett hatot (!) olvashatunk. Ezek a szövegek szándékosan áthelyezik a beszélgetésbeli hangsúlyokat. Minden fejezet lezárása a két kérdező (itt J. és R. betűkkel jelezve, míg az interjúkban monogrammal szerepelnek) párbeszéde, amelyben értékeli az interjút, elmondják benyomásaikat, gondolataikat.

A beszélgetések alatt időről időre önmagára is reflektáló Alföldi (vidéki gyerekkora, későbbi karrierje) mennyiségileg nagyjából ugyanannyit kérdez, mint az enigmatikusan háttérbe húzódó Csáki. Bizonyos fejezetekben előbbi az aktív (Csáki régi barátainak faggatásakor), más-
kor utóbbi (Bogdán László esetében). Viszont ha a könyv írója úgy döntött, hogy saját magáról nem ad ki információkat (erre a szerepre ott van a közszereplő Alföldi), akkor hiba vagy következetlenség volt itt-ott a beszélgetés szempontjából irreleváns információmorzsákat hagynia magáról. Ilyen a 93. oldalon a beszélgetést egy pillanatra megakasztó „Akkor én most kimegyek” kijelentése, vagy később a következő párbeszéd: „A. R.: Van vallásod, Judit? / Cs. J.: Neked van, Robi?” (204) Mindez annak fényében felettébb furcsa, hogy a 94. oldalon az író-szerkesztő benne hagyta a szövegben Bogdán László viccesnek szánt mondatát, amely olyasmit árul el Csákiról, amiről az olvasónak nem igazán kell tudnia.

Az első fejezet egy középkorú váci házaspárról szól, akik hat gyereket neveltek fel közösen. Az építési vállalkozó férj és az előbb újságíró, majd önkormányzati képviselő feleség alakja mellett fontos szerepet kap az a bizonyos mélygarázsügy, amely egyfajta választóvonal az életükben: ennek hatására civil szervezetet alapítanak, és a magánügyet sikerrel fordítják át közügygé. Két érdekes mellékszála is van a beszélgetésnek. Két legidősebb gyermeküket örökbe fogadták, az ő sorsuk nem úgy alakult, ahogy azt a szülők szerették volna, kapcsolatuk is meglazult az évek alatt. A nevelésük kudarcának tudja be ezt Ili, illetve annak, hogy a „hozott” tulajdonságok, a származás is sokat számít, nem csak a családi környezet. A család kiterjedt baráti körrel rendelkezik, de a politika – ahogy sajnos a közelmúltban igen sok esetben – kettészakította a társaságot. Nincs értelmes párbeszéd a két tábor között, a férj törzsi harchoz, Fradi–Újpest-ellenségeskedéshez hasonlítja ezt.

Bogdán Lászlót sokszor lehet látni a televízióban, ő az a cigány polgármester, aki falujában, Cserdiben mindenkinek adott munkát, és visszaszorította a bűnözést, kialakítva az úgynevezett „cserdi modellt”.

A két kérdező célja a magánember jobb megismerése volt, de Bogdán szűkszavú válaszai kevés bepillantást engedtek magánéletébe. Ellenben volt lehetősége kifejtteni markáns nézeteit, mint például hogy nincs szükség nemzetiségi önkormányzatokra vagy a cigányság pozitív diszkriminációjára. Szerinte a közmunka jó dolog, létezik cigánybűnözés, erős a rasszizmus a cigányság különböző részei között. Véleménye szerint nagy problémájuk a magyar cigányoknak, hogy nem tisztelik egymást, sokak viselkedési normájával van a baj. Habár – elmondása szerint – csak három osztályt végzett, mégis komoly, nemzetközi cégeknél alkalmazták fontos beosztásban, egy évet külföldön is eltöltött. Rengeteget dolgozik, mellette nincs magánélete, amolyan 21. századi profétának készül. Érdekes módon egy antropológus, Szuhay Péter írása világítja meg még jobban Bogdán László személyiségét és az abból fakadó viselkedését. A rendkívül alapos szöveg szerzője arra a következtetésre jut, hogy nem létezik „cserdi modell”, ugyanis annak alkalmazásához egy ugyanilyen „megszállott”, paternalista, mindenbe beleszóló (Bogdán még a falubeliek kukáit is átnézte, majd leteremtette őket a Mars csoki és az energiatalok miatt) emberre lenne szükség, így hiába próbálkoznak más magyar települések hasonló modellel.

Alföldi Róbert egyik középiskolai osztálytársával is beszélgetnek, aki történelem- és drámatanár lett a szentesi Horváth Mihály Gimnáziumban, melynek drámatagozatára annak idején Alföldivel együtt jártak. Sűrű igazgatóváltások gyengítik ezt a tagozatot, Ibolya keserűen számol be egy olyan merészebb diákszínpadi előadásáról, amelyből „ügy” lett, ő pedig kollégájával igazságtalanul figyelmeztetést kapott az igazgatótól. A háttéranyagok egy része pedig az életpályamodell visszásságaira, a pedagógusbesorolás álságosságára irányítja az olvasói figyelmet. Ezek sajnos mind igazak, de mintha nem feltétlenül kapcsolódnának a szentesi tanárnő portréjához.

Mohammadi Abbas 23 éves afgán fiatalember, aki öt éve él menekültként Magyarországon. A beszélgetés a menekültválság nyári időszakában készült, amikor épp elkezdődött a magyar–szerb határon a kerítés építése. A srác 13 évesen egyedül indult útnak, oda akart eljutni, ahol papírokat kap és lesz lehetősége tanulni. A bicskei tábor után szakiskolába járt Budapesten, leérettségizett, jelenleg éjjelenként egy gyrososnál dolgozik. Alapítványi szervezésben eljár budapesti gimnáziumokba mesélni a sorsáról, és igyekezett segédkezni az akkor Budapesten tetőző migránshullám kezelésében. Az ő magánügye rajta kívül álló okok miatt lett közügy, és a közbeszédet hónapok óta uraló téma.

A kötet utolsó interjúalánya egy személyben három fontos probléma-kört is lefed. Orvos (méghez a baleseti sebész), így lehet vele beszélni az egészségügy helyzetéről. Négy éve Angliában él, vagyis a kivándorlás témája is adja magát. Valamint meleg – Nádasy Ádám költő, nyelvész, műfordító, egyetemi tanár élettársa. Sok szó esik a gyerekkoráról, a nyitottságra nevelő, neki sok lehetőséget adó családjáról. Elmondja, hogy a pénzihiány okozta mentalitás és a még mindig feudalisztikus magyar egészségügy miatt költözött Angliába, s bár imád kinn lenni, Ádám miatt haza fog térni. A beszélgetés végébe még Nádasy is beszáll, hogy közösen mondják ki az ítéletet a bezárkózott, frusztrált, agresszív és cseppet sem elfogadó Magyarország fölött. És bár abban is igazuk van, hogy sokkal több ember vágyik rendre, mint szabadságra (ez pedig értelmiségi szemmel nézve ijesztő), a konklúziók levonása után egyetlen megoldási javaslatot sem mutatnak fel.

Izgalmasabb könyv születhetett volna, ha nemcsak magabiztos, stabil háttérű embereket ismerünk meg, hanem olyanokat is, akik bizonytalanok a magánügyük közügyé tételében, vagy éppen megbánták ez irányú lépésüket. Csáki Juditnak – véleményem szerint – vállalnia kellett volna azt a népszerűtlen, de hitelességre törekvő lépést, hogy nem az egyik szekértábor ízlése szerint alakítja a könyvét, hiszen a „te vagy a felelős” és a „merjük kinyitni a szánkat” üzenetnek a lehető leg-szélesebb rétegekhez kellene eljutnia. Ahogy Pisti fogalmazott az első fejezetben: „Ha középen állok, az a legrosszabb, mert azt mind a kettő utálja.” A személyes preferenciám magánügy, de a könyvem üzenete közügy. Tessék hát középre állni.